

"התגובה החינוכית המתקנת"

רמות השיפוט הערכי – מוסרי

רמה 1: תגמול – שכר או עונש

בשלב זה מתמקד האדם על התוצאות המידיות של מעשיו לגבי עצמו בלבד. המניע למעשים הוא לחמוק מעונש או לקבל פרס. מניעת עונש וכניעה לסמכות נתפסות כבעלות ערך בפני עצמו.

רמה 2: נורמות חברתיות

אדם מזהה התנהגות ראויה עם כל מה שמוצא חן בעיניו האחרים בקבוצת ההשתייכות שלו, מקובל עליהם, ועשוי לזכות אותו באהדתם. החשיבה בשלב זה מתכוונת לקבלת סמכות של כללים קבועים, מערכת חוקים והסדרים חברתיים.

רמה 3: מחויבות ערכית

אדם בשלב זה נוטה להגדיר מעשה מוסרי במונחים של זכויות הפרט והוא איננו מקבל סמכות ללא הרהור. אנשים בשלב זה מודרכים בראש ובראשונה על ידי מצפונם, לאור עקרונות נבחרים, עקבים כגון צדק, הדדיות, שוויון, זכויות האדם וכבוד לערך החיים. עקרונות אלה חורגים מעבר למסמך חברתי כתוב כלשהו.

לורנס קולברג (Lawrence Kohlberg 1927 - 1987) פסיכולוג התפתחותי אמריקאי. עסק בעיקר בחקר התפתחות קוד המוסר של ילדים. הקדיש שנים רבות למחקר אודות התפתחות השיפוט המוסרי. הוא הצליח להבחין במספר שלבים, הבאים זה אחר זה בסדר קבוע, ומהווים בסיס להכרעות של אנשים לגבי דילמות מוסריות.

❖ היכן לדעתכם ממוקמים רוב החניכים על-פני הרצף?

❖ באמצעות התגובות החינוכיות – לאיזו רמת שיפוט מוסרי אנו מעודדים את החניכים?

כתב בענין זה רבי צדוק הכהן מלובלין (צדקת הצדיק שם): "כל אחד יודע שבמה שיצרו תוקפו ביותר - הוא כלי מוכן לאותם דברים ביותר להיות נקיים וזכים אצלו ובדברים שהרבה לפשוע בהם, ידע שהוא כלי מוכן להיות דווקא באותו הדבר נקי ובר לבב. ועל כזה אמרו (גיטין מ"ג) "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם" שעל ידי המכשלה הוא מבין שלכך נוצר - לתקן אותו דבר!"

"תיאורית החלונות שבורים"

נטען כי במקום מחנך תשתל העליבות במהרה ותתפתח לפשיעה והתנגדות לחוק, כמו בקרן רחוב שהרמזור בה אינו פועל או במשרד ממשלתי שמאן דהו ניפץ שם זגוגית של חלון ואף אחד לא הגיע לתקנו. לפי התיאוריה, כעבור פרק זמן, תיעקר הדלת בחנות הריקה הסמוכה ותהפוך למאורת סמים. ואז יחל גל פריצות באזור על ידי נרקומנים. משלא תגלה המשטרה התנגדות בשל אפיסת כוחות תחל אלימות מקומית להשתולל ועקומת שיעור הרצח תעלה פלאים ואז בשל חלון שבור יהפוך אזור שליו למקום שאוכלוסייה שוחרת שלום מהגרת ממנו ובמקומה נוהרים אליה עוד ועוד כנופיות רחוב.